

بحران در روابط سودان و مصر

دکتر اصغر جعفری ولدانی

مصر و سودان اختلافات سیاسی، ایدئولوژیک، مرزی و ارضی با یکدیگر دارند. حمایت سودان از بنیادگرایان اسلامی مصر، روابط نزدیک ایران و سودان، پشتیبانی مصر از مخالفان دولت سودان، موضع گیری متفاوت دو کشور در جریان جنگ خلیج فارس در ۱۹۹۱ و اختلافات دو کشور در مورد منطقه حلایب و وادی حلفا از مهمترین عوامل تیرگی روابط آنها به شمار می رود.

روابط دو کشور در جریان جنگ خلیج فارس در ۱۹۹۱ به شدت تیره شد. در این جنگ مصر از ائتلاف ضد عراق به رهبری آمریکا پشتیبانی می کرد و نیروهای مصری در کنار نیروهای متحدین برای اخراج نیروهای عراقی از کویت وارد نبرد شدند، در حالی که سودان آشکارا از صدام حسین رئیس جمهوری عراق پشتیبانی می کرد.

اما آنچه بیشتر موجب نگرانی مصر شده، رشد بنیادگرایی اسلامی در این کشور است. مصر سودان را متهم به حمایت از بنیادگرایان اسلامی و بی ثبات کردن منطقه کرده است. در مقابل، مصر نیز از جنبش آزادیبخش مردم سودان به رهبری جان گرانگ و سایر مخالفان دولت سودان حمایت می کند.

مناقشات سیاسی - ایدئولوژیک مصر و سودان

حمایت سودان از بنیادگرایان اسلامی مصر:

مصطفی فوزی معاون امنیتی رئیس جمهور مصر در سال ۱۹۹۲ سندی را بین چند سفارت غربی در قاهره توزیع کرد که حاوی جزئیاتی در مورد مقامات ارشد جبهه اسلامی سودان بود. این فهرست در برگیرنده اسامی اعضای شورای ۴۰ نفری جبهه اسلامی بود و در آن نام حسن ترابی رئیس پارلمان سودان و بسیاری از بازرگانان که به آنان کمک مالی می کردند دیده می شد. بر اساس این سند، جبهه اسلامی سودان یک ستاد بنیادگرایی

روابط سیاسی سودان و مصر همواره فرازونشیب داشته؛ گاهی دوستانه و زمانی تیره بوده است. روابط دو کشور تا ۱۹۸۵ دوستانه بود، به طوری که حتی در سال ۱۹۷۶ یک پیمان دفاعی متقابل امضاء کردند. جعفر نمیری رئیس جمهور سودان از ابتکار انور سادات رئیس جمهور مصر برای صلح با اسرائیل در ۱۹۷۸ حمایت می کرد. همچنین دو کشور در اکتبر ۱۹۸۲ یک «منشور وحدت» امضاء کردند. نخستین اجلاس مشترک پارلمان نیل آبی باین منشور تشکیل گردید. این پارلمان در مه ۱۹۸۳ با ۶۰ نفر نماینده از مصر و ۶۰ نفر نماینده از سودان افتتاح شد.^۲

جعفر نمیری در سال ۱۹۸۵ طی یک کودتا توسط ژنرال سوار الذهب از کار برکنار گردید و صادق المهدی نخست وزیر شد. دولت جدید سودان برخلاف نمیری که به غرب گرایش داشت، سیاست عدم تعهد در پیش گرفت و روابط خود با شوروی سابق و اتیوپی را بهبود بخشید. این امر موجب نگرانی متحدان سابق سودان یعنی مصر و آمریکا گردید. ۳ در نتیجه، روابط مصر و سودان تیره شد و در پی آن، صادق المهدی تمام مؤسسات مشترک با مصر را منحل کرد. اما در فوریه ۱۹۸۷ وی به قاهره رفت و یک موافقتنامه همکاری اقتصادی و فرهنگی امضاء نمود. به دنبال آن با میانجیگری مصر موافقتنامه ای بین دولت سودان و «جنبش آزادیبخش مردم سودان» به رهبری جان گرانگ در نوامبر ۱۹۸۸ به امضاء رسید و به این ترتیب روابط دو کشور دوباره حسنه شد.

اما یک سال بعد یعنی در سال ۱۹۸۹ که ژنرال عمر بشیر با یک کودتا سوار الذهب را سرنگون کرد و قدرت را در دست گرفت، بار دیگر روابط دو کشور تیره شد و این وضع تاکنون ادامه دارد. عمر بشیر رئیس جمهور سودان دارای گرایشهای اسلامی است و دکتر حسن ترابی که از نظریه پردازان اسلامی به شمار می رود، ریاست پارلمان سودان را بر عهده دارد. ترابی رهبر «جبهه اسلامی ملی سودان» در زمره بنیادگرایان اسلامی است.

اسلامی تحت عنوان «رهبری جهانی» ایجاد کرده که شامل شیخ عمر عبدالرحمن از جهاد مصر، رشید الغنوشی از نهاد تونس، علی بلهاج از جبهه اسلامی سالوت الجزایر، شیخ کریم قاسم از حزب الله لبنان و شیخ اسد بایو^۵ التمیمی از جهاد اردن می شود. ^۶ جهاد اسلامی بعد از اینکه قذافی سازمان های طرفدار لیبی را منحل کرد، هسته هایی در برخی کشورهای آفریقایی تشکیل داده است. ^۷

همچنین وزیر کشور مصر محمد عبدالحلیم موسی در ۱۹۹۲ اعلام کرد که سرویس های امنیتی اسامی ۶۲ نفر از اعضای يك سازمان «تروریستی» مصر را کشف کرده اند که شامل مردانی است که در سودان آموزش دیده اند. ^۸ در پایان اوت ۱۹۹۲ چهارمین گروه مبارز اسلام گرای چندملیتی در مصر دستگیر شدند. آنها اسلحه، تجهیزات نظامی و مواد منفجره به طور قاچاق از سودان به مصر وارد کرده بودند. این افراد گذرنامه های جعلی و دلارهای آمریکایی در اختیار داشتند. ^۹ به دنبال آن، حسنی مبارک رئیس جمهور مصر آشکارا سودان را متهم کرد که «تروریست های» مصری را آموزش می دهد. ^{۱۰}

نشانه دیگری که حاکی از تیره تر شدن روابط دو کشور بود، تصمیم خارطوم به کنترل ۱۵ مدرسه ابتدایی و متوسطه مصری توسط وزارت آموزش سودان بود. خارطوم يك سودانی را برای اداره این مدارس معین کرد. مدارس مذکور مستقل بودند و تحت سیستم آموزش و پرورش مصر قرار داشتند. در همین حال برگزاری اجلاس نمایندگان رقیب سازمان آزادیبخش فلسطین و سازمان حماس در خارطوم تحت نظارت حسن ترابی خشم قاهره را برانگیخت. مقامات مصری این امر را جزیی از برنامه ایران برای خرابکاری در مذاکرات صلح اعراب و اسرائیل و تحکیم موقعیت جبهه امتناع در درون جنبش فلسطین قلمداد کردند. ^{۱۱}

به دنبال سفر رئیس جمهور ایران به سودان در اواخر دسامبر ۱۹۹۱، قاهره تلاش کرد روابط خود را با سودان بهبود بخشد تا بلکه خارطوم را در سیاست خارجی اش به میانه روی ترغیب کند. در این راستا در ۱۶ ژانویه ۱۹۹۲ حسنی مبارک با وزیر فرهنگ سودان که برای شرکت در کنفرانس وزرای اطلاعات کشورهای اسلامی به قاهره آمده بود، ملاقات کرد. در فوریه ۱۹۹۲ نیز يك هیئت عالیرتبه سودانی برای مذاکره در مورد روابط دو کشور وارد قاهره شد. نتیجه این مذاکرات بهبود روابط دو کشور بود که قبلاً به بن بست رسیده بود. این مذاکرات راه را برای انعقاد يك پروتکل تجاری بین دو کشور در فوریه ۱۹۹۳ هموار کرد. ^{۱۲}

در ژوئن ۱۹۹۳ مصطفی مفتاح پاشا از مبارزان بنیادگرا به سفارت مصر در خارطوم پناهنده شد و ادعا کرد که در اردوگاه های سودان آموزش «خرابکاری» دیده است. ^{۱۳} به دنبال آن در ۲۲ ژوئن سودان اعلام کرد که به مصر دستور داده کنسولگری های خود را در بندر سودان و العیید^{۱۴} تعطیل کند. سودان به منظور جلوگیری از اقدام متقابل مصر اعلام کرد که کنسولگری های خود را در اسکندریه و آسوان بسته است.

در اواخر ژوئن ۱۹۹۳ رئیس جمهور سودان و حسنی مبارک در حاشیه

کنفرانس سازمان وحدت افریقا در قاهره با یکدیگر ملاقات کردند. هدف از این ملاقات بهبود روابط دو کشور بود که در پی حمایت سودان از بنیادگرایان اسلامی مصر و اختلاف دو کشور در مورد منطقه حلاب به سردی گراییده بود. این ملاقات نتیجه قابل انتظاری داشت و دو طرف اعلام کردند که فصل جدیدی در روابط دو کشور گشوده شده است. پرزیدنت بشیر گفت که این ملاقات به تنش بین دو کشور خاتمه داده و فوراً به رسانه های گروهی سودان دستور داد که حملات تبلیغاتی به مصر را قطع کنند. پرزیدنت مبارک نیز روابط مصر و سودان را «آبدی و برادرانه» توصیف کرد و گفت آنچه بین دو کشور روی داده يك «ابر تابستانی» بوده است. ^{۱۵} در این ملاقات بشیر و مبارک توافق کردند که مکانیسمی برای حل مشکلات و اختلافات عمده بین دو کشور ایجاد کنند. در این راستا قرار شد وزرای امور خارجه دو کشور این مکانیسم را به وجود آورند و مقدمات تشکیل کنفرانس سران دو کشور را فراهم کنند.

به دنبال آن اعلام شد که مصر از جان گرانگ رهبر جنبش آزادیبخش مردم سودان و سایر مخالفان تبعیدی دولت سودان خواسته که فعالیت های خود را از قاهره به محل دیگری انتقال دهند. قرار بود که کنفرانس مخالفان دولت سودان از جمله جنبش آزادیبخش مردم سودان در قاهره برگزار شود. این کنفرانس بعداً در اسمره پایتخت اریتره تشکیل شد.

اتهام دخالت سودان در سوءقصد به حسنی مبارک

اما به دنبال ترور نافر جام حسنی مبارک در آدیس آبابا در ۲۲ ژوئن ۱۹۹۵ بار دیگر روابط دو کشور بحرانی شد. حسنی مبارک برای شرکت در اجلاس سران سازمان وحدت افریقا به اتیوپی رفته بود که در راه فرودگاه به آدیس آبابا مورد سوءقصد قرار گرفت. گفته شد که سودان در این مسأله دخالت داشته است. عمر موسی وزیر امور خارجه مصر گفت: چنانچه اتهام سودان مبنی بر دست داشتن در ترور مبارک تأیید شود این امر می تواند پی آمدهای جدی داشته باشد. وی افزود این به سودان مربوط است که بی گناهی خود را از اتهاماتی که از طرف تعدادی از کشورهای دایر بر مسؤلیت داشتن در امر تروریسم به آن کشور وارد آمده، ثابت کند. ^{۱۶}

با این حال، مصر از هر گونه واکنش تند خودداری نمود و این امر را موکول به بررسی جزئیات ترور حسنی مبارک کرد. پس از انجام تحقیقات گفته شد که ۳ نفر از عاملان این ترور از جمله مغز متفکر آن در سودان به سر می برند. ^{۱۷} پس از آن اتیوپی، مصر و شورای امنیت سازمان ملل متحد خواستار استرداد این ۳ نفر شدند. حتی شورای امنیت در این مورد چند قطعنامه صادر کرد. در مقابل، دولت سودان ابتدا وجود افراد مذکور را در داخل خاک خود تکذیب کرد، اما چندی بعد اعلام نمود که قصد تعقیب و بازداشت هیچ کس را که به طور قانونی ساکن سودان باشد، ندارد. ^{۱۸} این امر تلویحاً به این معنی بود که این کشور از استرداد آنها خودداری خواهد نمود. این مسأله سر آغاز تیرگی مجدد روابط سودان، مصر و اتیوپی شد. عمر موسی وزیر امور خارجه مصر در مورد اختلاف های دو کشور گفت:

مسأله منطقه مرزی حلاب در اختلاف‌های بین دو کشور يك مسأله فرعی و بی‌اهمیت است. اساس اختلاف‌های ما با سودان بر سر این موضوع است که دولت فعلی خارطوم از نظر کشورهای عرب و دیگر کشورهای افریقای غیر قابل قبول است.^{۱۹}

حسنى مبارك رئيس جمهور مصر نیز گفت: مصر حاضر نیست کشوری را که به هیچیک از قوانین حسن همجواری احترام نگذاشته و به پیوندها و پیمان‌هایی که بین دو ملت از گذشته‌ها وجود داشته، اهمیت نمی‌دهد در همسایگی خود بپذیرد. مبارك ضمن تهدید خارطوم به جنگ گفت که در این رابطه با فرماندهان نظامی مصر در حال مذاکره است.^{۲۰}

در این میان عمر موسی وزیر امور خارجه مصر هر گونه میانجیگری بین مصر و سودان را رد کرد و گفت: روابط دو کشور کرانه‌رود نیل چنان به یکدیگر وابسته است که نیاز به میانجیگری ندارد، فقط کافی است سیاست‌های اسلامی افراط‌گرایانه رژیم کنونی سودان پایان یابد. سوریه، یمن و اتحادیه عرب برای رفع اختلافات دو کشور پادر میانی کرده بودند.

در ژوئیه ۱۹۹۵ مصر اعلام کرد يك محموله قاچاق حاوی مواد اولیه ساخت بمب را در فرودگاه قاهره کشف کرده است که قرار بوده تحویل اسلام‌گرایان شود. همچنین پلیس مصر گفت که در وسایل يك دیپلمات سودانی در فرودگاه قاهره تجهیزات مخبراتی یافته است.^{۲۱}

همزمان با این تحولات، نیروهای مصر سرگرم يك مانور نظامی مشترك با آمریکا و انگلیس در دریای سرخ بودند. این مسأله موجب نگرانی سودان شد. خارطوم مانور مذکور را تهدیدی برای امنیت ملی سودان توصیف کرد و عبدالباسط سبدرات وزیر تبلیغات و اطلاعات سودان گفت: هدف از این مانورها تهدید سودان و ایران در منطقه است.^{۲۲} دو هفته پس از آن مانور نظامی دیگری بین نیروهای نظامی مصر و عربستان در دریای سرخ انجام شد که چهار روز ادامه داشت. روابط نزدیک سودان با ایران موجب نزدیکی مصر به عربستان شده بود.^{۲۳} پس از مانورهای مذکور، سودان نیز نیروهای نظامی خود را در دریای سرخ افزایش داد.

به دنبال آن جنگ سرد دیپلماتیک یا به نوشته مطبوعات مصر جنگ دموکراسی و بنیادگرایی بین دو کشور تشدید شد. سه نفر از دیپلمات‌های سودان در قاهره مورد حمله قرار گرفتند و مصر افراد عادی را مسئول حمله به دیپلمات‌های سودانی معرفی کرد در حالی که سودان مأموران امنیتی مصر را مسئول این امر می‌دانست. متعاقباً به شش نفر از دیپلمات‌های مصر در سودان حمله شد.

مصر ورود سودانی‌ها را به خاک خود محدود کرد و گرفتن روایید برای ورود سودانی‌ها به مصر را اجباری کرد. افزون بر آن، مصر حساب‌های بانکی برخی سودانی‌ها را بلوکه کرد و از وزیر مسکن مصر خواسته شد که گزارش مفصلی حاوی اسامی و هویت سودانی‌های مالک آپارتمان در شهرهای مصر تهیه کند.^{۲۴} بیش از يك میلیون نفر سودانی در مصر زندگی می‌کنند.^{۲۵}

در اوت ۱۹۹۵ حسنى مبارك رئيس جمهوری مصر، سودان را به تلاش

برای سرنگون کردن حکومت مصر متهم کرد و گفت در قبال توطئه‌های سودان و برای حفظ مصر از خطر این توطئه‌ها چنانچه ناگزیر شویم، به هر اقدامی از جمله اقدام نظامی متوسل خواهیم شد.^{۲۶} یوسف‌والی معاون نخست‌وزیر و دبیر کل حزب ملی مصر (حزب حاکم) نیز ضمن تهدید سودان به انجام حملات نظامی گفت که قاهره به حمایت و سازمان‌دهی گروه‌های مخالف سودان که بر ضد خارطوم مبارزه می‌کنند، ادامه خواهد داد.^{۲۷} مصر به مخالفان دولت بشیر بویژه ژنرال فتحی احمد علی فرمانده کل نیروهای مسلح سابق سودان و ائتلاف مخالفان موسوم به «اتحاد دموکراتیک ملی» پناه داده است. مصر همچنین کمک‌های نظامی در اختیار جنبش آزادیبخش مردم سودان می‌گذارد.^{۲۸}

در اکتبر ۱۹۹۵، در حاشیه اجلاس مجمع عمومی سازمان ملل متحد، وزرای امور خارجه دو کشور مذاکراتی به عمل آوردند. در این مذاکرات قرار شد که طرفین طرحی جامع و کامل که در برگیرنده همه مسایل و اختلافات حل نشده موجود بین دو کشور باشد، تهیه کنند و پس از آن در مورد آن به بحث و مذاکره بپردازند.^{۲۹} به دنبال آن روابط دو کشور رو به بهبود نهاد.

در ژوئن ۱۹۹۶، یعنی يك سال پس از ترور نافر جام حسنى مبارك، رهبران مصر و سودان در قاهره با یکدیگر دیدار کردند. این دیدار در جریان نشست سران عرب صورت گرفت. عمر بشیر رئیس جمهوری سودان پس از ملاقات با حسنى مبارك رئيس جمهوری مصر بر آمادگی کشورش برای اتخاذ تدابیر مورد نظر برای تضمین امنیت مصر تأکید کرد. وی گفت دو کشور مصر و سودان بر ایجاد مکانیسمی برای حل اختلاف‌های موجود، درباره مسأله تروریسم که عامل تیرگی روابط قاهره و خارطوم بود، به توافق رسیده‌اند. وی افزود بر اساس این توافق مبادله اطلاعات و تماس‌های دائم بین مسئولان دو کشور صورت خواهد گرفت.^{۳۰} علی عثمان محمد وزیر امور خارجه سودان نیز گفت که مصر و سودان موافقتنامه‌ای در مورد استرداد مجرمان امضاء کرده‌اند. با انعقاد این موافقتنامه مصر خواهد توانست از خارطوم تحویل اسلام‌گرایان مصری متهم به شرکت در حمله به حسنى مبارك را درخواست کند.

در ژانویه ۱۹۹۷ دولت مصر با دو نفر از رهبران مخالف دولت سودان دیدار و گفتگو کرد. عمر موسی وزیر امور خارجه مصر با صادق المهدی نخست‌وزیر سابق سودان که از این کشور گریخته ملاقات نمود. حسنى مبارك رئيس جمهوری مصر نیز با محمد عثمان المیرقانی رئیس حزب اتحاد دموکراتیک ملاقات و گفتگو کرد. سودان به دیدارهای مذکور شدیداً اعتراض نمود.

صادق المهدی پس از گریختن از سودان تلاش‌های گسترده‌ای برای ایجاد هماهنگی بین گروه‌های مخالف دولت سودان به منظور سرنگون کردن آن آغاز کرد. وی گفت اکثر مردم سودان انتظار دارند که دولت کنونی سودان با حداقل تلفات جانی و انسانی سریعاً سرنگون شود.^{۳۱} با آغاز فعالیت گروه‌های مخالف، معاون رئیس‌جمهور سودان به قاهره رفت و در

نیل تقویت کرده‌اند. در اواخر ژوئن ۱۹۹۵ اعلام شد که نیروهای مصری شهر و ندان سودانی را در این منطقه به وحشت انداخته و می‌کشند آنان را وادار به مهاجرت به سوی جنوب کنند.^{۳۷} منطقه مثلث شکل حلاب:

منطقه مثلث شکل حلاب در مرزهای مصر و سودان در مدار ۲۲ درجه و در کنار دریای سرخ واقع شده است. این منطقه از اوایل قرن بیستم تاکنون مورد نزاع مصر و سودان است. بر اساس مفاد پیمان ۱۸۹۹ این منطقه جزو خاک سودان محسوب شده است. اما سه سال بعد یعنی در ۱۹۰۲ اصلاحاتی در این قرارداد صورت گرفته و مسئولیت اداره قبایل شمال مرز مذکور به سودان و مسئولیت اداره بخش کوچکی از جنوب مرز بین دریای سرخ و رود نیل به مصر واگذار شد. اهمیت این منطقه در آن سال‌ها به خاطر وجود چراگاه برای چرای دام‌های قبایل دو کشور بود.

از زمان استقلال سودان در ۱۹۵۶، ادعای آن کشور نسبت به این منطقه به شدت دنبال شده است. سودان تاکنون تلاش‌های ناموفقی برای الحاق این منطقه به خاک خود به عمل آورده است؛ از جمله در سال ۱۹۵۷ انتخاباتی در این منطقه برگزار کرد. اما مصر نسبت به این مسئله اعتراض و نیروهای نظامی خود را به این منطقه اعزام نمود. مصر التیماتومی برای سودان فرستاد و طی آن خواست که نیروهای مسلح سودانی از دهکده حلاب فرخوانده شوند. سودان التیماتوم مصر را رد کرد و از شورای امنیت سازمان ملل متحد درخواست کرد که مصر را تحت فشار قرار دهد تا تجاوز خود را متوقف کند.^{۳۸}

این مسئله در جلسات اتحادیه عرب نیز مطرح شد، اما اتحادیه هیچ‌گونه اقدامی به عمل نیاورد. سرانجام هایلپه‌سلاسی پادشاه اتیوپی دست به میانجیگری زد و مصر موافقت کرد که مساله را به بعد از برگزاری انتخابات سودان موکول نماید. این تصمیم مصر اساساً منطقه مورد اختلاف را به سودان واگذار کرد زیرا به تعویق انداختن مساله به بعد از انتخابات، نوعی تضمین حقوقی برای حاکمیت سودان بر این منطقه بود. ناصر برای حفظ پرستیژ خود آشکارا اعلام کرد که هیچ‌گونه اختلاف و منازعه‌ای بین مصر و سودان وجود ندارد و حادثه مذکور «توطئه امپریالیست‌های شوروی» بوده است.^{۳۹}

اعطای امتیازات نفتی در منطقه حلاب:

از اواخر سال ۱۹۹۱ دوباره اختلافات بین دو کشور در مورد حلاب از سر گرفته شد. در این سال دولت سودان امتیاز اکتشاف نفت در منطقه‌ای به وسعت ۳۸۴۰۰ کیلومتر مربع در کناره دریای سرخ را به یک شرکت نفتی بین‌المللی کانادایی واگذار کرد. منطقه مورد امتیاز، حلاب را نیز در بر می‌گرفت. اما مصر هم به سودان و هم به شرکت نفت بین‌المللی ثبت شده در کانادا اعتراض کرد و اعلام نمود که امتیاز مذکور غیرقانونی است زیرا سودان زمینهایی را برای اکتشاف نفت واگذار کرده که خود مالک آن نیست. مصر همچنین به تمام شرکت‌های نفتی اخطار کرد که سودان

دیدار با حسنی مبارک گفت که ارتش‌های اریتره و اتیوپی در تجاوز به سودان دخالت دارند و خواستار کمک مصر شد. اما حسنی مبارک این درخواست را رد کرد و گفت ما تحقیق کامل کرده و به این نتیجه رسیده‌ایم که ارتش‌های اتیوپی و اریتره هیچ‌یک در حوادث اخیر سودان دخالت ندارند و مساله یک امر کاملاً داخلی است.^{۳۲} حسنی مبارک در عین حال مخالفت خود را با تقسیم سودان و حفظ یکپارچگی آن اعلام داشت. دولت مصر همچنین اعلام کرد که دولت سودان باید موضع خود را تغییر دهد، تلاش بیشتری برای مشارکت سیاسی مخالفان به عمل آورد و سیاست خود را نسبت به همسایگانش عوض کند.

اختلاف‌های مرزی و ارضی مصر و سودان

اختلاف‌های ارضی و مرزی سودان و مصر به قرن نوزدهم بازمی‌گردد. مصر در سال ۱۸۲۱ سودان را متصرف شد و دو کشور به صورت بخشی از امپراتوری عثمانی درآمدند، هر چند سودان را بیشتر قاهره اداره می‌کرد تا استانبول. در سال ۱۸۸۲ بریتانیا مصر را اشغال کرد و در ۱۸۹۹ سودان نیز به صورت کاندومینیوم درآمد مصر و بریتانیا به طور مشترک اداره آن را به دست گرفتند. قرارداد ۱۹ ژوئیه ۱۸۹۹ وضع حقوقی سودان را روشن نمود. ماده ۱۰ این قرارداد مرز بین مصر و سودان را مدار ۲۲ درجه تعیین کرد.^{۳۳} این ماده از آن زمان تاکنون مورد بحث‌های زیادی بوده و موجب بروز اختلاف بین سودان و مصر در مورد دو منطقه شده است. این دو منطقه یکی وادی حلفا و دیگری حلاب است. هر دو کشور در نقشه‌های خود این مناطق را جزو خاک خود به‌شمار می‌آورند.

وادی حلفا: این منطقه به شکل انگشت در داخل خاک مصر پیش رفته است. وادی حلفا در کنار رود نیل واقع شده و ۲۴ کیلومتر طول دارد. مدار ۲۲ درجه که مرز بین مصر و سودان را تعیین می‌کند چند مایل از شمال وادی حلفا می‌گذرد. سودان مدعی است که قرارداد ۱۹ ژوئیه ۱۸۹۹ این قطعه را برای همیشه از مصر جدا کرده و به سودان داده است. در این سال سودان به طور مشترک از سوی مصر و بریتانیا اداره می‌شد زیرا هر دو کشور به اشغال بریتانیا در آمده بودند. اما مصر معتقد است که انتقال مذکور از نظر تسهیل امور اداری صورت گرفته، نه انتقال حاکمیت.^{۳۴}

با احداث سد آسوان در مصر، دهکده قدیمی وادی حلفا به زیر آب‌های دریاچه ناصر فرورفت و روستاییان این دهکده را ترک کردند. در سال ۱۹۶۲ نیز سدی توسط سودان در منطقه وادی حلفا روی رودخانه ابتر ۳۵ ساخته شد که ارضی وادی حلفا را به دو منطقه تقسیم کرد.^{۳۶} در حال حاضر بخش اعظم این منطقه به زیر آب دریاچه ناصر رفته و سودان در ارضی باقیمانده شهر جدید بندری وادی حلفا را در کنار رود نیل ساخته است.

همزمان با تشدید اختلافات سیاسی و ارضی مصر و سودان در سالهای اخیر نیروهای مصر حضور خود را در نزدیکی بندر وادی حلفا در کنار رود

حق امضاء موافقتنامه برای اکتشاف نفت در شمال مدار ۲۲ درجه (مرز سیاسی) را ندارد. ۴۰ مصر اعلام کرد که این منطقه بوسیلهٔ سودان اداره می‌شود، اما به موجب موافقتنامهٔ ۱۹۵۶ تحت حاکمیت مصر باقی مانده است. در مقابل، سودان اعلام نمود که حق دارد موافقتنامه‌های مربوط به بهره‌برداری از نفت در شمال مرزی که توسط مدار ۲۲ درجه براساس معاهدهٔ ۱۸۹۹ تعیین شده، امضاء کند.

در همین حال مصر عملیات اکتشافی در منطقهٔ دریایی برون ساحلی در جنوب مدار ۲۲ درجهٔ مرز سیاسی بین دو کشور را توسعه داد. مصر ۴ منطقه از حوزهٔ کنارهٔ دریای سرخ را برای اکتشاف‌های نفتی به مزایده گذاشت. این مناطق باریکهٔ زیر مدار ۲۲ درجه را نیز در بر می‌گرفت؛ به عبارت دیگر شامل منطقه حلاب به نیز می‌شد. مزایدهٔ مذکور به مفهوم تلاش مصر برای تحکیم ادعای خود نسبت به این منطقه تلقی شد. یکی از شرکت‌هایی که در مزایده برنده شد، همان شرکت بین‌المللی نفت ثبت شده در کانادا بود که سودان امتیاز نفت این منطقه را به آن واگذار کرده بود. متعاقب مزایدهٔ مذکور، وزارت نفت مصر اعلام کرد که چند شرکت نفتی شامل شرکت‌های آمریکایی، آماکو و موبیل و چند شرکت انگلیسی و ایتالیایی در مورد اکتشاف در منطقه مذکور اظهار علاقه کرده‌اند.

به دنبال آن شرکت کانادایی مذکور اعلام نمود که به بررسی‌های لرزه‌نگاری در ۱۰ هزار کیلومتر مربع در منطقهٔ حلاب ادامه خواهد داد. این شرکت دو لرزه‌نگاری در طرف مصری و شرق طرف سودانی اراضی مورد اختلاف به فاصلهٔ یک کیلومتر انجام داد، ولی پس از آن عملیات اکتشاف را متوقف کرد زیرا مصر و سودان نتوانستند حدود منطقه‌ای را که برای اکتشاف واگذار کرده بودند، به طور دقیق معین کنند. ۴۱ به دنبال آن، سفارت کانادا در قاهره اعلام کرد که این مسئله با مصر و سودان تحت مذاکره است و تا حل و فصل مسئله مورد اختلاف، عملیات اکتشاف انجام نخواهد شد.

در اوایل فوریه ۱۹۹۲ یک هیئت سودانی از قاهره دیدار کرد. طرفین در این مذاکرات موافقت کردند که یک کمیتهٔ مشترک برای حل اختلافات ارضی مربوط به منطقهٔ حلاب تشکیل دهند. اختلاف مربوط به این منطقه خطر برخورد نظامی بین دو کشور را به وجود آورده بود.

در ۱۶ مارس ۱۹۹۲ دکتر اسامه الباز ۴۲ مشاور رئیس‌جمهور مصر برای شرکت در نخستین اجلاس کمیتهٔ مشترک دو کشور برای مذاکره در خصوص امتیازات نفتی اعطاء شده در منطقهٔ حلاب وارد خارطوم شد. وی سه روز در خارطوم بود و مذاکراتی با مقامات سودانی به عمل آورد. در اولین دور مذاکرات هیئت سودانی پیشنهاد کرد که موضوع مورد اختلاف به داوری بین‌المللی ارجاع شود، اما مصر اصرار ورزید که این امر باید در چارچوب اختیارات قانونی مصر حل شود. ۴۳ در این مذاکرات همچنین پیشنهاد بهره‌برداری مشترک از منابع نفت منطقهٔ حلاب نیز رد شد، در حالی که به نظر می‌رسد بهره‌برداری مشترک بهترین راه حل مطلوب برای این منطقه باشد. البته این امر برای شرکت‌های نفتی امتیازی محسوب

نمی‌شود. در نشست دوم، طرفین توافق کردند تا رسیدن به یک راه حل در مورد منطقهٔ حلاب وضع موجود حفظ شود. ۴۴ دو کشور این نشست را «موفقیت آمیز» توصیف کردند. ۴۵

الحاق منطقهٔ حلاب به مصر

به این ترتیب طرفین به هیچ‌گونه راه‌حلی برای این مسأله دست نیافتند، بلکه از لحن سخنان مقامات دو کشور معلوم بود که مواضع شان سخت‌تر شده است. پس از این مذاکرات قاهره اعلام کرد که این منطقه همیشه مصری بوده و روابط مصر با مردم آن تحکیم خواهد شد. حسنی مبارک رئیس‌جمهور مصر گفت که «مصر حتی یک دانه از شن‌های حلاب را رها نخواهد کرد». ۴۶ استاندار استان شرقی سودان نیز اعلام کرد که «حلاب همواره نماد حقوق مردم سودان بوده و خواهد بود». ۴۷

به دنبال آن، مصر در مارس ۱۹۹۲ منطقهٔ حلاب را ضمیمهٔ خاک خود کرد. سودان ابتدا تلاش کرد اختلافات را از طریق مذاکره حل و فصل کند، اما این کار به نتیجه نرسید و مصر به اعمال حاکمیت خود بر منطقه ادامه داد. متعاقب آن یک برخورد مرزی در منطقهٔ مورد اختلاف در آوریل ۱۹۹۲ بین دو کشور روی داد. این حادثه هنگامی اتفاق افتاد که یک خودروی نظامی مصر به سوی پاسگاه پلیس سودان آتش گشود. در این برخورد مرزی دو نفر کشته و چند نفر دیگر زخمی شدند. در همین حال مصر شروع به تقویت نیروهای نظامی خود در منطقه کرد. سودان این اقدام مصر را نقض توافق به عمل آمده در دو نشست کمیتهٔ مشترک دو کشور در مورد منطقهٔ حلاب اعلام کرد و هشدار داد که این اقدام مصر نتایج نامطلوبی خواهد داشت. ۴۸

در پی تشدید اختلافات بین دو کشور در مورد منطقهٔ حلاب وزیر نفت مصر اعلام کرد که دولت کانادا موافقت کرده است کار حفاری در منطقهٔ مورد اختلاف را متوقف نماید تا مسأله حل و فصل شود. خارطوم در مقابل تلاش کرد تا از شدت بحران بکاهد و گفت که این اختلاف سیاسی است و توسط کمیتهٔ دو جانبه حل خواهد شد. ۴۹

با این حال روابط دو کشور در اواخر سال ۱۹۹۲ از بدتر شد. گذشته از مسألهٔ حلاب، حمایت سودان از گروه‌های بنیادگرای مصر نیز در این مورد مؤثر بود. به همین دلیل سودان بار سال یادداشتی به شورای امنیت سازمان ملل متحد از مصر به خاطر اقداماتش در منطقهٔ حلاب شکایت کرد. خارطوم در این یادداشت قاهره را متهم نمود که در ۹ سپتامبر ۱۹۹۲ یک گردان شامل بیش از ۶۰۰ سرباز را به منطقهٔ حلاب فرستاده است. ۵۰ به دنبال آن، در تفسیری که در ۱۹ دسامبر از رادیو خارطوم پخش شد، شدیداً به مصر حمله شد. این مسأله بر تیرگی روابط دو کشور افزود و به موضوع ارجاع اختلافات به داوری پایان داد.

در ژانویهٔ ۱۹۹۳ دولت سودان یادداشت دیگری برای رئیس‌شورای امنیت سازمان ملل متحد فرستاد. در این یادداشت ضمن اشاره به انجام مانورهای نظامی مصر و تجاوز این کشور به اراضی سودان، مصر «به نقض آشکار حاکمیت سودان، اصول بنیادین منشور سازمان ملل متحد و حقوق

کرد.

اولین نشست کمیته مشترک وزیران امور خارجه دو کشور در حاشیه کنفرانس سازمان وحدت افريقا در قاهره برگزار شد و مقرر گردید نشست بعدی در خارطوم انجام شود. اما وزیر امور خارجه مصر از حضور در خارطوم خودداری کرد. به دنبال آن دولت سودان شعبه دانشگاه قاهره در خارطوم را مصادره و کادر مصری آن را اخراج کرد و نام آن را به دانشگاه نیلین تغییر داد.^{۵۷} همچنین، تعدادی از منازل و واحدهای آموزشی مصر را در خارطوم به تصرف در آورد. در مقابل مجلس ملی مصر طی مصوبه‌ای الحاق حلايب را به مصر به طور رسمی تصویب کرد و آن را جزو حوزه انتخاباتی مصر قرار داد.

رسانه‌های گروهی تحت کنترل دولت مصر، مرتب و مکرر در مورد تعلق حلايب به مصر صحبت می کردند. خارطوم در مقابل اقدامات قاهره، غیر از آنچه گفته شد کاری نمی توانست انجام دهد. سودان قاهره را متهم کرد که بیش از آنکه بخواهد راه حلی برای مسأله بیابد، از مذاکرات برای تحکیم اشغال حلايب استفاده کرده است. ژنرال عمر بشیر رئیس جمهور سودان اعلام کرد که نیروهای نظامی مصر علائم مرزی در مدار ۲۲ درجه ایجاد و پست‌های کنترل در منطقه تأسیس کرده‌اند.^{۵۸}

همچنین دولت مصر شروع به اجرای مطالعات توجیهی دو پروژه بزرگ آبیاری در منطقه حلايب نمود؛ بعلاوه، کارخانه‌های تهیه آب شیرین در کنار دریای سرخ در حلايب تأسیس کرد. هدف دولت مصر از پروژه‌های مذکور جلب نظر قبایل ساکن حلايب بود. این قبایل به طور سنتی در مقابل سلطه قاهره و خارطوم بر منطقه حلايب مقاومت کرده‌اند.

اخراج ساکنان سودانی حلايب

به دنبال ترور حسنی مبارک، درگیری نیروهای مسلح مصر و سودان در منطقه حلايب از سر گرفته شد. در این درگیری‌ها نیروهای مصری سه نفر از نیروهای نظامی سودان را کشتند و بخش‌هایی از این منطقه را بمباران و در مدار ۲۲ درجه، به عنوان مرز بین المللی بین دو کشور سیم خاردار نصب کردند.

وزیر کشور سودان در مجلس ملی آن کشور گفت در صورت تکرار تجاوز نیروهای مصری به سرزمین سودان، اقدام مصر تقض توافقنامه‌های مشترک مرزی تلقی می شود و سودان ملزم به رعایت دیگر توافقنامه‌های بین المللی از جمله توافقنامه آب نیل بین دو کشور نخواهد بود.^{۵۹} این نخستین بار بود که سودان از عدم رعایت موافقتنامه مربوط به تقسیم آب رود نیل صحبت می کرد. مصر حساسیت زیادی نسبت به آب رود نیل دارد زیرا اقتصاد آن سخت وابسته به آب رود نیل است. تا آن زمان هیچ يك از دولت‌های سودان با سلاح آب، مصر را تهدید نکرده بود. رود نیل از سودان وارد مصر می شود و سودان کنترل آن را در دست دارد.

سخنان وزیر کشور سودان با واکنش شدید مصر روبرو شد. قاهره اعلام کرده در دستی را که به سوی رودخانه نیل دراز شود قطع خواهد کرد.^{۶۰} سودان ناچار عقب نشینی کرد و وزیر آبیاری سودان اعلام داشت

بین المللی «متهم شده بود». سودان همچنین یادداشت اعتراض آمیزی برای اتحادیه عرب و سازمان وحدت افريقا ارسال کرد. مصر که موقعیت خود را در منطقه مورد اختلاف حلايب در ماه‌های قبل تحکیم کرده بود، بر این باور بود که شورای امنیت در این اختلاف مرزی دخالت نخواهد کرد. با این حال قاهره در پاسخ به ادعاهای سودان در مورد حلايب اعلام کرد که این ادعاها هیچ گونه «مبنای حقوقی، تاریخی و واقعی» ندارد.^{۵۲}

سوریه در ۱۶ ژانویه ۱۹۹۳ هیئتی را برای میانجیگری به سودان فرستاد، اما تلاش‌هایش به نتیجه نرسید. در همان حال حسنی مبارک رئیس جمهور مصر گفت که مثلث حلايب تبدیل به منطقه‌ای برای قاچاق اسلحه از سودان به مصر شده است. به دنبال آن مصر ساخت يك جاده جدید به حلايب را در مارس ۱۹۹۳ اعلام کرد^{۵۳} و همزمان خطر برخورد نظامی بین دو کشور افزایش یافت. در مه ۱۹۹۳ دولت سودان گفت که ارتش آن کشور و نیز نیروهای دفاع مردمی برای وارد شدن به منطقه حلايب بسیج شده‌اند. مصر دولت سودان را متهم کرد که تلاش می کند بحران را پیچیده تر سازد و به سودان التیماتوم داد که پاسگاه پلیس خود را در داخل و اطراف صحرای حلايب برچیند.^{۵۴} این امر منجر به دستگیری‌های متقابل نیروهای پلیس و نظامی طرفین در اراضی مورد اختلاف شد که تا ژوئیه ۱۹۹۳ ادامه داشت.

دولت سودان در ۹ مه ۱۹۹۳ از سفرای کشورهای عرب در خارطوم خواست اظهارهای نظامی مصر را در تاریخ‌های ۲۶ آوریل و ۴ و ۶ مه ۱۹۹۳ راجع به برچیدن پاسگاه پلیس سودان و دستگیری نیروهای نظامی این کشور را محکوم کنند. در ۱۱ مه ۱۹۹۳ سودان اعلام کرد که آماده است نیروهایش را در مرز بسیج کند.

در همان حال لیبی اعلام کرد که آماده میانجیگری است، اما سودان در اواسط ژوئن ۱۹۹۳ به عنوان اعتراض به خودداری مصر از واگذاری حاکمیت حلايب به سودان ۵۰ کامیون و ۴۰۰ نفر نیروی نظامی را از بندر سودان به حلايب فرستاد. وضع قابل انفجاری به وجود آمده بود، اما مقامات مصری عاقلانه رفتار کردند و با مهمان‌نوازی به تظاهر کنندگان اجازه دادند از میدان مرکزی شهر دیدن کنند و در آنجا به رقص و پایکوبی بپردازند.^{۵۵}

در ۲۲ ژوئن سودان از مصر خواست کنسولگری‌های خود را در بندر سودان و العبید تعطیل کند و خود نیز کنسولگری‌هایش را در آسوان و اسکندریه بست. وزیر امور خارجه مصر اقدام سودان را «حرکتی خودخواهانه و عصبی که تنها به دشمنان قاهره و خارطوم کمک می کند»، توصیف کرد.^{۵۶}

در کنفرانس سران عضو سازمان وحدت افريقا که در ژوئن ۱۹۹۳ در قاهره برگزار شد، رؤسای جمهور دو کشور در حاشیه کنفرانس با یکدیگر دیدار کردند. طرفین در این دیدار بر حل اختلاف موجود تأکید و توافق کردند که کمیته مشترک وزیران امور خارجه دو کشور برای بررسی مشکلات مرزی و امنیتی تشکیل گردد. در پی توافق مذکور، دولت سودان از شکایت خود که در دستور کار سازمان وحدت افريقا بود، صرف نظر

این کشور به قرارداد تقسیم آبهای رود نیل با مصر پای بند است، ولی از قاهره می‌خواهد که به قرارداد مرزی حلاب با احترام بگذارد. ۶۱ مصر و سودان در ۱۹۵۹ موافقتنامه‌ای درباره استفاده از آب نیل امضاء کردند که تاکنون به آن پای بند بوده‌اند.

در همین حال وزیر امور خارجه سودان گفت که کشورش در نظر دارد اختلافات مرزی خود با مصر را به دادگاه بین‌المللی لاهه ارجاع کند. وی افزود ما خواهان داوری دیوان لاهه هستیم تا این اختلاف بیش از این روابط بین دو کشور را خدشه‌دار نکند. وی همچنین اظهار امیدواری کرد که مصر نیز به دادگاه لاهه متوسل شود، اما مصر اعلام داشت که منطقه حلاب جزو خاک مصر است و این کشور با طرح موضوع در دادگاه لاهه مخالف است.

از سوی دیگر، مصر برای اخراج ساکنان سودانی منطقه حلاب، آب آشامیدنی را به روی مردم این منطقه بست. قائم مقام وزیر امور خارجه سودان در این مورد گفت دولت مصر انواع فشارهای روانی را بر اهالی حلاب وارد می‌کند و نیروهای مسلح مصر همچنان به تحریکات خود بر ضد مردم این منطقه ادامه می‌دهند. همچنین وزیر امور خارجه سودان در نامه‌ای به رئیس شورای امنیت سازمان ملل متحد تجاوز ارتش مصر به منطقه حلاب و ارباب شهروندان سودانی را برای ترک منطقه شدیداً محکوم کرد. در این نامه که به عنوان سند شورای امنیت انتشار یافت، تصریح شده که نیروهای مصری در منطقه حلاب با بستن آب بر روی شهروندان شهر و شلیک گلوله‌های خمپاره و توپ به شهر می‌کوشند شهروندان سودانی را وادار به ترک منطقه نمایند. در این نامه با اشاره به حملات ۲۷ سپتامبر ۱۹۹۵ نیروهای مصری به پنج پاسگاه مرزی سودانی در منطقه حلاب آمده است نیروهای مصر با کشتن نه نفر از مأموران مرزبانی سودان و مجروح کردن یازده نفر دیگر اقدام به اشغال این پاسگاه‌ها و انتقال مجروحان و اسرا به خاک مصر کرده‌اند. وزیر امور خارجه سودان در این نامه آمادگی دولت سودان را برای حل اختلافات دو کشور از طریق مسالمت آمیز و در چارچوب روابط برادری دو ملت سودان و مصر اعلام کرد. ۶۲ وزیر امور خارجه مصر نیز در نامه‌ای به شورای امنیت سازمان ملل متحد حاکمیت خود را بر منطقه حلاب مورد تأکید قرار داد و دعاوی سودان را درباره حلاب «بی‌اساس» خواند. در این نامه حاکمیت مصر بر کلیه سرزمین‌های واقع در شمال مدار ۲۲ درجه عرض جغرافیایی از جنبه‌های تاریخی و حقوقی پیش از استقلال سودان در ۱۹۵۶ توجیه شده است.

در همان حال، وزیر امور خارجه سودان برای جلب حمایت رهبران عرب در حوزه خلیج فارس در ژوئیه ۱۹۹۵ راهی کشورهای این منطقه شد. وی پیام عمر بشیر رئیس جمهور سودان را تسلیم رؤسای کشورهای یاد شده کرد و امارات عربی متحده تلاش‌هایی برای میانجیگری بین مصر و سودان به عمل آورد. سودان همچنین از سازمان وحدت آفریقا برای حل اختلافاتش با مصر در مورد منطقه حلاب درخواست کمک کرد. همزمان سودان برای مقابله با حملات احتمالی مصر بیش از ۱۰۰ هزار نفر نیروی

داوطلب مردمی آماده کرد. در مراسم پایان دوره آموزشی این عده که در منطقه حلاب برگزار شد، عمر بشیر رئیس جمهور سودان شرکت داشت. در همین هنگام اعلام شد که مقامات مصری از ورود دو مسئول ایالتی سودان به شهر حلاب برای تهیه مقدمات سفر یک مسئول بلندیایه به این شهر جلوگیری کرده‌اند. همچنین مصر در یک اقدام دیگر، شهروندان سودانی ساکن در منطقه «ارقین» واقع در مرز دو کشور را وادار به ترک این منطقه نمود. دولت سودان این اقدام مقامات مصری را تلاش برای تجاوزات جدید به سودان، پس از تجاوز به حلاب، تلقی کرد.

در اواسط ژوئیه ۱۹۹۵ عمر بشیر رئیس جمهور سودان بر سودانی بودن سرزمین حلاب بر طبق قوانین بین‌المللی تأکید کرد و گفت سودان تلاش می‌کند مشکل مرزی حلاب را از راه‌های سیاسی با مصر حل کند. وی افزود «ما اسلحه به روی سربازان مصری بلند نمی‌کنیم و هرگز به خاطر مرزهای تعیین شده از سوی استعمار نمی‌جنگیم. هدف از ایجاد این مرزها توسط استعمار از هم‌پاشیدگی امت عرب است. ما برای از بین بردن این مرزها تلاش می‌کنیم». ۶۳

به دنبال لحن آشتی جویانه رئیس جمهور سودان، حسنی مبارک گفت: اگر اختلافی میان دو کشور وجود داشته باشد، ما حل آن را به مذاکره در یک چارچوب دوجانبه می‌سپاریم. ۶۴ اما علیرغم اظهارات آشتی جویانه مذکور در ژوئن ۱۹۹۵ اعلام شد که در اثر فشارهای مصر ۳۰ خانوار سودانی مقیم حلاب ناچار از ترک خانه و کاشانه خود شده‌اند. این عده پس از ترک منطقه وارد بندر اوسیف واقع در جنوب حلاب شدند. مصر با این اقدام حاکمیت خود را بر منطقه حلاب تحکیم نمود.

در ژوئیه ۱۹۹۷ دولت سودان اعلام نمود که مصر نیروهای خود را در مرز با سودان افزایش داده است. در همین راستاروزنامه سودانی الوطن نوشت که وزرای دفاع و کشور مصر دستور ایجاد پست‌های امنیتی را در منطقه «ارجن»، حد واسط منطقه «ابوسمبل» و خاک سودان و نیز در «رأس حربه» در نزدیکی استان حلاب صادر کرده‌اند. مصر اعلام نمود که هدف از این اقدامات کنترل گروه‌های مبارز اسلامی است، اما دولت سودان این ادعا را رد و هدف از این امر را مصری کردن استان حلاب اعلام نمود.

شورای امنیت ملی سودان اقدامات مصر را مورد انتقاد قرار داد و آن را تحریک آمیز خواند. الطیب ابراهیم وزیر فرهنگ و اطلاعات و سخنگوی دولت سودان در این مورد گفت شورای امنیت ملی عملکرد مصر را محکوم می‌کند و آن را با تاریخ روابط رسمی و مردمی بین سودان و مصر در تضاد می‌داند. وی همچنین گفت که نیروهای مصری در منطقه حلاب با ایجاد محدودیت‌هایی در زمینه آب و مواد غذایی و نیز با جلوگیری از کمک‌رسانی به نیروهای سودانی فشار وارد می‌کنند. روزنامه‌های سودان نیز نوشتند که نیروهای مصری مستقر در استان حلاب، مواضع نیروهای سودانی را در این منطقه زیر آتش توپخانه قرار داده‌اند.

اقدامات دولت مصر سبب شد تا دولت سودان یادداشت اعتراضی به اتحادیه عرب ارسال کند. همچنین در اواسط سپتامبر ۱۹۹۷ ژنرال

۳۱. سلام، ۱۲ دیماه ۱۳۷۵.

۳۲. اطلاعات، ۳۰ بهمن ۱۳۷۵.

33. Majid Khadduri, **Major Middle Eastern problems in International Law** (Washington d.c. American Enterprise Institute for Public Policy Research, 1975)p.

۳۴. آلاسدر در ایسدل و جرالداچ بلیک، جغرافیای سیاسی خاورمیانه و شمال افریقا، ترجمه دره میرحیدر «مهاجرانی» (تهران: دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی، ۱۳۶۹) صص ۲۲-۱۲۱.

35. Atbara.

36. Sydney Nettleton Fisher, **The Middle East: A History** (London: Routledge and Kegan Paul, 1971) p. 735.

۳۷. اطلاعات، ۲۵ تیرماه ۱۳۷۴.

38. Fisher, op. cit, p. 733.

39. Ibid.

40. EIU, **Country Report Sudan**, No. 10, 1992, pp.19-20.

41. Ibid.

42. Osama Albaz.

43. EIU, **Country Report Sudan**, No. 20, 1992, pp.23-24.

۴۴. رسالت، ۲۲ آذر ۱۳۷۱.

45. EIU, **Country Report Egypt**, No. 20, 1992, p.10.

46. Ibid.

47. Ibid.

۴۸. رسالت، ۲۲ آذر ۱۳۷۱.

49. EIU, **Country Report Sudan**, No. 4, 1992, p.15.

50. EIU, **Country Report Sudan**, No. 1, 1993, pp. 14-15.

51. Ibid.

52. EIU, **Country Report Sudan**, No. 1, 1993, p.11.

53. **Europa World Year Book**, Vol. 2 1995, p.2855.

54. EIU, **Country Report Sudan**, No. 2, 1993, p.11.

55. EIU, **Country Report Sudan**, No. 3, 1993, p.13.

56. EIU, **Country Report Egypt**, 3rd. quarter, 1993, p.15.

57. **Europa World Year Book**, 1995, vol. 2. p.2855.

58. EIU, **Country Report Sudan**, No.2, 1993, p.11.

۵۹. سلام، ۱۵ تیرماه ۱۳۷۴.

۶۰. رسالت، ۱۷ تیرماه ۱۳۷۴.

۶۱. اطلاعات، ۱۸ تیرماه ۱۳۷۴.

۶۲. سلام، ۲۱ تیرماه ۱۳۷۴.

۶۳. سلام، ۲۵ تیرماه ۱۳۷۴.

۶۴. اطلاعات، ۲۵ تیرماه ۱۳۷۴.

۶۵. سلام، ۲۷ شهریور ۱۳۷۶.

عمر البشیر رئیس‌جمهور سودان از مناطق شرق سودان از جمله منطقه حلاب دیدار و بر رشد و توسعه این منطقه تأکید کرد. وی با اشاره به اهمیت وحدت ملی سودان گفت که حتی از یک وجب از خاک سودان صرف‌نظر نخواهد کرد. ۶۵

ادامه دارد

یادداشت‌ها و زیرنویس‌ها

1. **Europa World Year Book**, 1990, vol. 2,p.2380.

2. **Ibid.**

3. **Europa World Year Book**, 1995, vol. 2,p.2355.

4. Nahda.

5. Bayoud.

6. EIU, **Country Report Sudan**, No. 4, 1992, p.15.

7. **Ibid.**

8. **Ibid.**

9. **Ibid.**

10. EIU, **Country Report Sudan**, No.4, 1993, p.14.

11. **Ibid.**

12. EIU, **Country Report Sudan**, No. 4, 1992, pp.13-14.

13. EIU, **Country Report Sudan**, No. 3, 1993, p.13.

14. EL - Obeid.

15. EIU, **Country Report Sudan**, No.3, 1993, p.12.

۱۶. سلام، ۱۵ تیرماه ۱۳۷۴.

۱۷. این نفر عبارتند از مصطفی حمزه، حسین احمد شهادته علی و عزت یاسین.

۱۸. از سخنان دکتر غازی صلاح‌الدین دبیر کل کنگره ملی سودان، سلام، ۱۳ اسفند ۱۳۷۴.

۱۹. اطلاعات، ۱۹ تیرماه ۱۳۷۴.

۲۰. اطلاعات، ۱ مرداد ۱۳۷۴.

۲۱. اطلاعات، ۲۰ تیرماه ۱۳۷۴.

۲۲. رسالت، ۱۷ تیرماه ۱۳۷۴.

23. EIU, **Country Report Egypt**, No.1, 1992,p.6.

۲۴. اطلاعات، ۲۶ تیرماه ۱۳۷۴.

۲۵. مؤسسه مطالعات استراتژیک لندن. آب، امنیت و خاورمیانه، ترجمه پیروز ایزدی (تهران: پژوهشکده علوم دفاعی استراتژیک دانشگاه امام حسین(ع)، ۱۳۷۲) ص ۱۳۰.

۲۶. اطلاعات، ۵ شهریور ۱۳۷۴.

۲۷. سلام، ۸ آذر ۱۳۷۴.

۲۸. مؤسسه مطالعات استراتژیک لندن، پیشین.

۲۹. از سخنان علی عثمان محمد طه وزیر امور خارجه سودان در مصاحبه با

اطلاعات، ۲۰ دی ماه ۱۳۷۴.

۳۰. اطلاعات، ۴ تیرماه ۱۳۷۴.